List 27. Tečaj XLVIII.

NOVICE

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 2. julija 1890.

Obseg: Okulovanje ali cepljenje z očesom. — Splošna kmetijska in gozdarska razstava na Dunaji. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Okulovanje ali cepljenje z očesom.

Najvažnejše je, da se določi pravi čas za okulovanje. Ta čas je, kadar pride drevje dobro v drugo muzgo, t. j. od srede julija do konca avgusta. Za cepljenje rabijo očesa, ki so na poganjkih, kateri

Podoba 1.

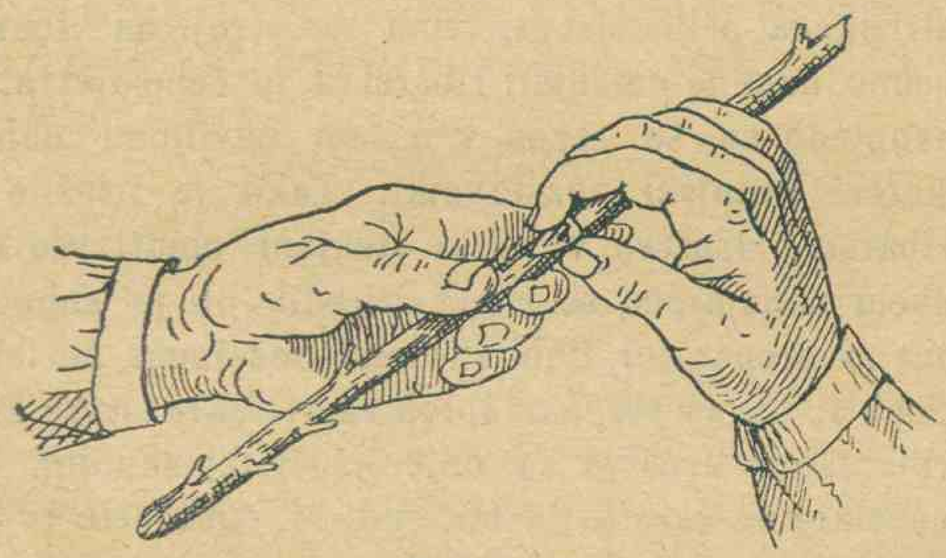

Podoba 2.

so tisto leto zrasli. Najboljša so sredi teh poganjkov ležeča očesa vrhnja niso pa za nič, ker niso še dodozorele. Poganjek, ki bode rabil za cepljenje, odreže se malo pred porabo, listje se mu poreže, in ostanejo naj le preko 1 ⁄m dolgi listni peclji. Ako tako pripravljenega cepiča ne utegneš precej porabiti, zavij ga v mokro ruto ali v moker mah.

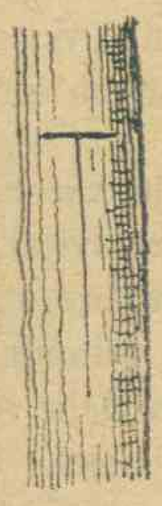

Podoba 3.

Podoba 4.

Podoba 5.

Oko za okulovanje dobiš tako: Naredi z rezilnikom za okulovanje pol ⁄m nad očesom, ki ti bo rabil, skozi lubad zarezo, ki bodi za pi lo polovico cepičevega obsega dolga. Potem naredi z istim rezilnikom na desni in na levi strani očesa po dve zarezi. S temi tremi zarezami je obrisana okoli očesa podoba ščita, glej podoba 1. Sedaj vzemi, kakor kaže podoba 2., cepič v desno roko, s palcem in kazalcem leve roke pa skusi okrog in okrog

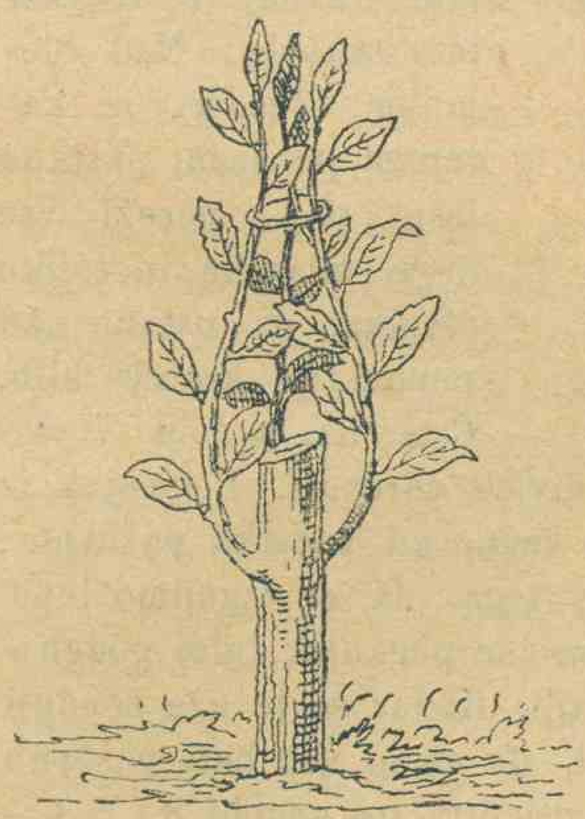

Podoba 6.

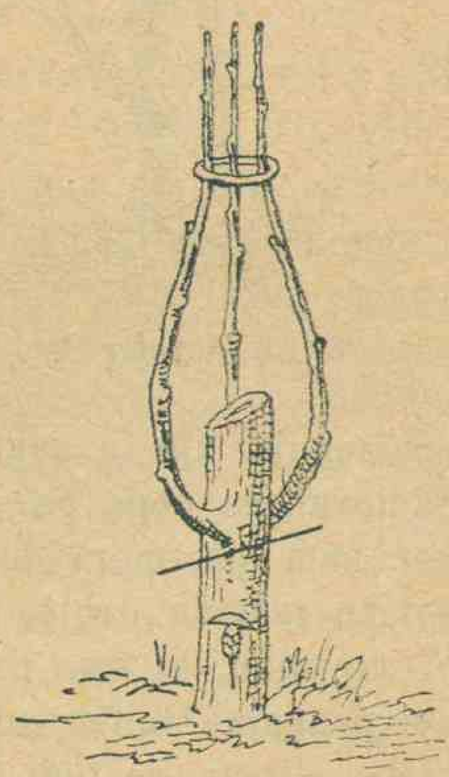

Podoba 7.

zarezano oko odkrhniti. Ako se ti je to posrečilo, vzemi dobljeni ščitek ter ga poglej, če ima vzadi pod očesom tudi tako zvani vegetacijski stožec (Vegetations-Kegel). To je silno majhen košček lesa, ki polni luknjico pod očesom. Ako je pa pod odkrhnenim očesom ta luknjica ostala prazna, ni pa oko za nič.

Poddloge za okulovanje ni treba posebno pripravljati; bodi takšna, kakeršna je vzrasla do tistega časa. Prične se precej z vdevanjem očesa. Jaz odločno pri-

ZEITUNGS-STEMPEL

poročam okulovati v deblo divjakov, a nikakor ne v tistega leta poganjke. Da se oko vdene, naredi podlogi v lubad zarezo v podobi črke *T*, glej podobo 3.

Zaradi lažega okulovanja zvežejo nekateri skupaj divjakove poganjke, glej podobo 6. Kadar si uže odkrhnil oko in pripravil podlogo, prični vdevati oko. V ta namen odlušči ob voglih zareze na podlogi nekoliko lubadi, in sicer z roženim rezilnikom za okulovanje, ter vtakni oko za kožo, kakor se vidi na podobi 4., katera kaže, kakšen je divjak z vdejanim očesom. Po okulaciji priveži odkrhneno lubad z rafijevim ličjem ali pa z debelo volneno nitko, kakeršne predejo doma iz ovčje volne, glej podobo 5. Rana se ne sme zamazati. Čez kakih štirinajst dni preglej okulovano drevje. Očesa, katerim so peclji uže odpadli ali katerim odskočijo precej, če se nekoliko pomajejo, tista so se prijela. Očesa pa, katerih se peclji držé trdo, niso se prijela; divjake s takim očesom okuluj še enkrat, in sicer nekoliko više. Čez dobre štiri tedne pa odveži vezi, in sicer jih odvozlaj. Vezi prerezati, kakor pri sedlanji, ne smeš. V prvem letu ni z okulovanimi divjaki nobenega opravila več.

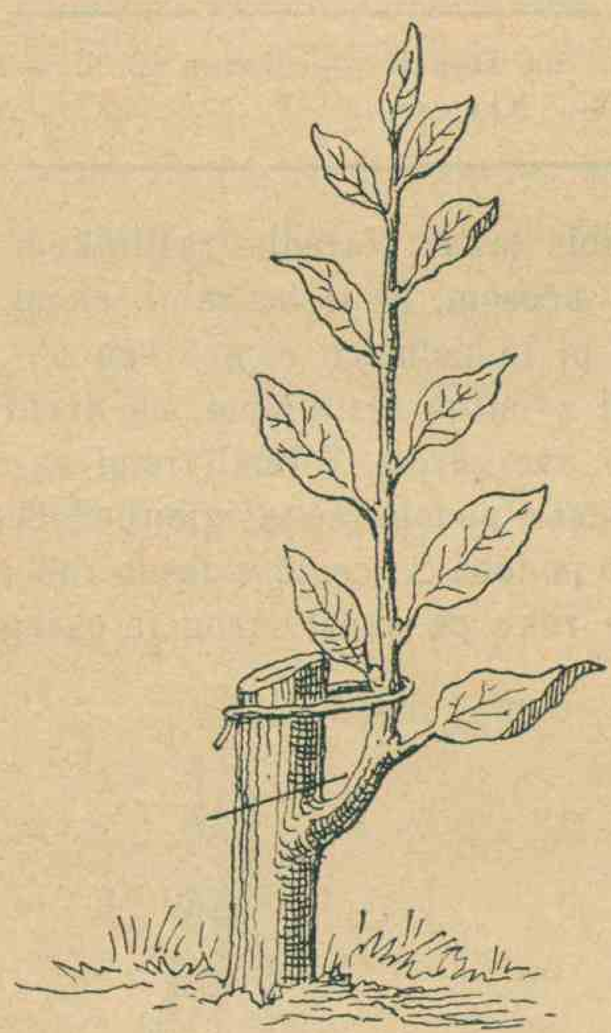

Podoba 8.

Z okulovanimi divjaki ravnaj v drugem letu tako le: Nad vdejanim očesom, iz katerega pa sedaj postane lesni pop, poreži vse divje mladike in toliko divjaka, da ostane nad popom še kratek klin. Črta na podobi 7. zaznamenuje, kje in kako je divjak odrezati. Poganjek iz okulovanega popa pa raste vedno od začetka poševno; ker nam pa mora biti do tega, da si vzgojimo lepo kvišku rastoče deblo, priveže se poganjek (glej podobo 8.) h klinu, ki smo ga pustili. Kadar se je uže spodnji del poganjka toliko ukrepil, da se ni več bati poševne rasti, odreže se tudi klin pri črti na podobi 8. S poganjkom iz okulovanega popa ni v drugem letu nobenega opravila več.

Splošna kmetijska in gozdarska razstava na Dunaji.

V zadnji številki smo poročali le ob otvoritvi kmetijske in gozdarske razstave na Dunaji ter o kranjskih razstavnikih, danes pa priobčujemo nekaj splošnega o vsej razstavi.

Razstava je tam, kjer je bila leta 1873. svetovna razstava. Velikanska palača z imenom „rotunda“, ki je še ostala izza leta 1873. in ki je uže več razstavam v ta namen služila, tudi sedaj pokriva velikanske zaklade avstrijskega kmetijstva in gozdarstva. Če stopiš v rotundo pri južnem, t. j. glavnem vhodu, zagledaš strmé prekrasno stavbo „cesarski paviljon“, v katerem je presvetli cesar 14. maja slovesno otvoril razstavo. Ta paviljon, ki je sestavljen iz rezljanega lesa po načrtih arhitekta Breslerja, ves pozlačen ter preprežen z umetalno narejenimi železnimi mrežami in dragimi preprogami, stal bi bil nad 80.000 gld., da niso bogati dunajski obrtniki vsa dela zastonj zvršili v znak udanosti do presvetlega cesarja.

Od cesarskega paviljona na desno razprostira se krasna razstava ogrske države. Ogrska se zlasti odlikuje s svojimi poljskimi in gozdarskimi pridelki. Ako človek opazuje ta oddelek, vidi, koliko lahko dežela v kratkem času napreduje, ako kmetovalci dobivajo prave zaslombe in podpore od vlade. Kedaj bodo pri nas izpoznali, da je treba kmetijstvo izdatneje podpirati ter je z državno pomočjo k večemu napredku ravnati?

Zraven ogrske razstave je vzhodni hodnik, ki je namenjen za izdelke gozdarskega obrta ter za to potrebne stroje in orodje. Izložba v tej skupini je tako velikanska, da so ji morali primakniti še polovico severnega hodnika ter eno poslopje še prizidati.

V rotundi so nadalje izložene vse potrebne reči za živinozdravstvo, dalje gnojila, pridelki in izdelki avstrijskega poljedelstva, vina ter stroji za vinarstvo. Posebno nam je omenjati ribarstva in čebelarstva, v katerih skupinah se še razen v našem paviljonu nahajajo nekateri kranjski razstavniki. Tako je izložilo kranjsko ribarstvo društvo v veliki stekleni omari vse na Kranjskem nahajajoče se ribe. Priredil jih je suhe tako naravno preparator ljubljanskega deželnega muzeja gospod Schulz, da so veščaki sploh smatrali razstavo kranjskega ribarskega društva za najboljšo v tej skupini. V skupini čebelarstva razstavila sta tudi M. Ambrožič iz Mojstrane in M. Dragan iz Bele Peči.

Polovica zahodnega in polovica severnega hodnika zavzema skupina kmetijskih strojev, ki posebno kaže, kako zelo je napredovalo kmetijstvo v zadnjih letih.

V zahodnem hodniku je posebno lepo prirejena razstava lova in kar je ž njim v zvezi. Za lovca ter tudi za nelovca je ta razstava zelo zanimiva in ob enem poučna.

Tako smo samo površno povedali, kaj je vse razstavljeno v rotundi, kjer je blizu 2000 razstavljalcev izložilo svoje izdelke in pridelke. Posamezne važne skupine ali posebno važne reči hočemo še v prihodnjih številkah popisati ter tudi govoriti o drugem delu razstave, t. j. o tistem, ki je zunaj rotunde v parku. Tu se namreč nahaja še blizu 120 raznih stavb, kakor hiš, paviljonov itd., ki so napolnjene z raznovrstnimi predmeti.

Predno pa sklenemo današji članek o razstavi, moramo še poročati o mnogih začasnih razstavah, ki se ob enem više s to veliko stalno razstavo. Namen razstavnega odbora je bil, prirediti kmetijsko in gozdarsko razstavo, ki naj kaže vse, kar je s kmetijstvom in gozdarstvom v zvezi. Tu je pa ravno veliko reči, ki jih ni dobiti vsak čas, ki se ne dado dolgo ohraniti, ali jih pa ni mogoče kar cele mesece na Dunaji imeti. V ta namen vrste se neprenehana začasne t. j. nekaj dni trajajoče razstave, ki so ravno tako prirejene na razstavnem prostoru v primernih stavbah. Izmed dosedaj prirejenih omenjamo na kratko sledečih:

Od 14. do 18. maja je bila razstava perutnine, na kateri je bilo videti 450 kurjih družin (1 petelin 2 kokoši) raznih pasem, 60 račjih družin, po ravno toliko gosi, puranov in 950 parov najraznovrstnejših golobov.

Od 15. do 20. maja je bila razstava prisiljene sveže zelenjadi, katera je obsegala vse vrste zelenjadi, ki se po gorkih gredah in hišah umetelno k rasti silijo.

Od 16. do 18. maja bila je mejnarodna pasja razstava, na katero so nad 400 psov pripeljali. Videti je bilo vse pasme od najmanjšega do največjega psa. Kot posebnost naj omenimo, da je bil razstavljen pes, ki je bil cenjen na 25 000 gld. (pet in dvajset tisoč gld.)!

Od 17. do 21. maja je bila razstava dolenje-avstrijskih konj, od 24. do 27. maja razstava pitanih prasičev, od 25. do 30. maja razstava šparglov, od 31. maja do 4 junija razstava konj iz drugih avstrijskih dežel. Tu posebno omenjamo težkih konj s Koroškega ter Solnograškega. Dalje so bile do 15. t. m. še nastopne razstave: razstava rož, prasičev, ogrskih konj ter pitanih in plemenskih ovac.

(Dalje prihodnjič.)

Razne reči.

* **Kako se naredi trden les.** Povsod lahko vidimo, kako se vsako leto izpridi mnogo lesenih reči, ki so izpostavljene vremenskim izpremembam. Proti temu je malo sredstev, in še ta kakor oljnata barva so le pogojna in predraga, da bi jih bilo mogoče povsod rabiti. Semtertja rabljeni tekoči smolnjak je le malo varujoče mazilo, ki je iz prva črno, potem sivoumazano, pa vendar ne stane manj, nego tenko tekoči Barthelov izvirni karbolinej.

Kjer je bolj do tega, da se les praktično ali trajno zavaruje, nego za to, da dobi gotovo barvo, vsekakor je karbolinej katerega lahko vsakdo s čopičem na les namaže, najboljši, zaradi svoje preproste uporabe in cene kakor tudi zaradi svoje izvrstne lastnosti, da zavaruje les za zmerom zoper gnilobo, glive, oštorjenje in žuželke.

Tudi proti mokrim stenam ni boljšega pripomočka, nego Barthelov izvirni karbolinej.

Ako se uporablja po hlevih, razkužuje izredno dobro, varuje živino v vročih mesecih kužnih bolezni in muh.

Iz teh razlogov priporočamo svojim p. n. bralcem, da store več poskušenj z Barthelovim preskušenim sredstvom. Prodajajo ga skoro vsi veči trgovci ter tudi sam M. Barthel & Comp. X., Keplergasse 20, Dunaj.

* **Poraba sodov, v katerih je bilo rdeče vino, za belo vino.** Sode, v katerih je bilo rdeče vino, pa hočemo vanje dejati belo, moramo večkrat z vrelo raztopljeno sodo izplakniti (5 kilogramov sode na 100 litrov vode). Tekočino pustimo vselej v sodu ter ga nekajkrat prevalimo, dokler se ohladi. Tekočino potem izlijmo iz njega ter ga dobro žveplajmo in nazadnje z vodo izmijmo. Če je barvilo globoko zašlo v les, odpravimo to le z daljšim soparjenjem (15 do 20 minut), in zatorej je svetovati, da se v sode, ki so se čistili le z raztopljeno sodo, deva le slabše belo vino, ker postane od barvila, ki je ostalo v lesu, rado malo rdečkasto, katera barva pa sčasoma sama izgine ali se da vsaj s kakim čiščenjem odpraviti.

* **Mravlje na sadnem drevji** so toliko časa koristne, dokler so na njem listne uši. Kadar pa jih ni več in po drevji sadje uže zori, potem pa škodujejo mravlje. Ubraniš se jih pa, ako namažeš deblo blizu tal nekaj centimetrov na široko z lanenim oljem in sajami. Mravlje ne prekoračijo nikdar namazanega okoliša.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 130. Ker je sedaj pravi čas za zeleno cepljenje trt, ustregli bi gotovo mnogim, ako bi kaj več objavili o tem cepljenji. (P. Ž. v L.)

Odgovor: Sicer smo uže lansko leto objavili v „Novicah“ obširnejši pouk o zelenem cepljenji trt, spisan od g. vodje R. Dolenca, ker je pa reč zelo važna za naše vinarstvo, zato smo priobčevali dotični članek v zadnji številki še enkrat. Pred leti smo trdili, da cepljenje trt ni nikakeršna umetelnost, ampak da treba le vaje, in res se kažejo po Dolenjskem od leta do leta boljši uspehi, ker se so ravno posamezniki novemu delu uže bolj privadili. Splošno čujemo letos z Dolenjskega o dobrih u pehih cepljenja, in to tudi od priprostih kmeskih vinarjev. Veselilo bi nas, ako bi dobili od dotičnikov prav veliko poročil o svojih izkušnjah. V obče trdijo skoraj vsi, da so dosegli najboljše uspehe, ako so cepili trte, ki so uže zelenele, na mestu. Tudi mi to radi verjamemo, zato je pa način zelenega cepljenja še posebno priporočati.

Vprašanje 131. Imam uže 11 mesecev in 28 dni brejo kobilo. Ali je reč nevarna? Pri nas trdijo, da nekatera kobila tudi 13 mesecev nosi. Kaj je na tem? (Fr. P. v C. na Goriškem.)

Odgovor: To ni nič posebnega, ker nekatere kobile nosijo veliko dlje, nego druge, zlasti če je mlado žrebe. Vendar bi pa ne bilo napačno, če bi kak živinozdravnik žival preiskal.

*

Vprašanje 132. Kako bi najlaže in najhitreje zatrl podjede ali bramorje, kateri mi delajo veliko škodo na zelenjadnem vrtu, in sicer posebno po presajenih rastlinah? (A. R. na Ž.)

Odgovor: Podjed in bramor sta dve različni živali; podjed je črv majnikovega hrošča, bramor je pa poseben hrošček. Vi gotovo me ite navadnega podjeda ali ogrca. Proti temu ni druge pomoči, nego ga skrbno zatirati, kadar se zemlja prekopuje, in pa zatiranje majnikovega hrošča samega. Priporočajo saditi med druge rastline salato, ker na to gre podjed najrajši. Kakor hitro začne salatna rastlina pešati, odkopljite jo, in gotovo najdete celo tolpo črvov, katere lahko pomorite. Največ pa koristi krt, ki v kratkem času vso tako in enako golazen prežene. Francoski vrtnarji pravijo: En krt na vrtu koristi toliko, kolikor dva pridna delavc.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

175.

Kobilica selka.

Julija meseca so naše kobilice po vsem razvite. Takrat se najglasnejše razlega njihovo cvrčanje. Oplojena samica po osmih dneh nima druge skrbi razen te, kako bode jajčeca položila. Vznemiri se, neha jesti, išče prhke in mehke prsti, v katero hoče zakopati jajčeca, da jej čez zimo ne poginejo. Do štiri centimetre globoko položi v kepi 60 do 100 jajčec, in ker jih nosi navadno po 150, more toraj dve kepi odložiti na dveh mestih. Samica se je s tem delom dosta utrudila in iztrošila, ali poskrbela je dovelj za potomstvo, in sedaj lahko pogine.

Kedar pomladi nastopijo lepi dnevi, izlezejo v treh tednih iz jajčec mladiči. Znamo pa, da se kobilice zelo slabo preobražajo. Koj ko izlezejo, vidi se jim, kakošne bodejo, samo da še nimajo kril. Prvih pet tednov se drži mlada družina na okupu in ogrizava najnežnejše klice po bilju. V tem času je morala kobilica dvakrat sleči staro kožo, ker jej je pretesna postala. Družina potrebuje od slej več hrane, zato se razleze. Kmalu je treba tudi tretjo in potem četrto kožo izsleči, ker mlada kobilica biva čedalje daljša in močnejša. Štirinajst dni po četrtem slačenju napoči dan, ko se ima kobilica tako rekoč v drugo roditi. Peti pot se popne na primerno mesto, in v pol ure se izleče iz stare kože. Sedaj prvi pot razprostre krila, in kobilica je gotova. Potem odleti v svet delat, kar so delale njene prednice.

Ako pomislimo, da samica more položiti 150 jajčec, potem nam je jasno, zakaj se ta požrešna vojska ob ugodnem vremenu more tako strašno pomnožiti, da je vse polje daleč na okrog ne nasiti. Ako imajo kobilice tri leta ugodno vreme, potem se morajo izseliti. In tako je nadloga gotova. V vročih krajih je suša kobilicam smrt, samo gorko deževje jim pomaga, da se človeku na nesrečo pomnože.

Čeljusti gladnih kobilic se primejo vsakoršne rastlinske hrane. Trave in poljske posetve pa so jim najtečnejša hrana, in kjer roj kobilic pade na njive ali livade, tam je v par urah tako, da človek ne more pogoditi, kaj je malo popreje raslo. Kedar je polje opustošeno, potem dojde vrsta na drevesa in grmovje, in kmalu je vse golo kakor po zimi Kedar so kobilice v enem kraju izvršile svoje pogubno delo, začno se pripravljati na odhod. Mala četa 20 do 30 glav se vzdigne in začne krožiti po zraku, da vzdigne roj. Kmalu se vzdigne roj in odleti v drug kraj. Ta neštevilna vojska leti kakor črn oblak, ki se ga vsak boji. Solnce se skrije in nebes potemni. Miljoni kril trepečejo v zraku, in človeku se zdi, kakor da sliši daljno bobnenje vodopadov. Vojska je pala na zemljo. Veje po drevju se krehajo in lomijo od silne teže, livade in njive pa potemne od nagnjusnih kobilic. Človek stoji zdvojen, ker mu pred očmi gine vsa nada. In kedar roji odlete, izginila mu je lepa pšenica, rež in drugo. Kobilice so mu vse do korena požrle, in na sadunosnem drevju ni ostalo ne peresa, ne sadja.

V južnih krajih vedo, da se navadno naslednjega leta po takej nesreči ni bati novih rojev, ker večinoma gladu poginejo preje, preden morejo samice jajčeca položiti. Pa če tudi ni te nesreče, utegne pa nastati druga in še večja. Brezštevilne mrtve kobilice začno gnjiti, in neznosen smrad okuži zrak. Nič čudnega, če se izcimijo kužne bolezni mej stradajočim ljudstvom.

176.

Pustošenje kobilic po Evropi, Aziji, Afriki in Ameriki.

V Egiptu so bile kobilice uže v starem času na slabem glasu. Tudi smo omenili, kaj pravi sv. pismo. Da si imamo s starodavnih časov malo vesti zapisanih, vendar nadloge o kobilicah se več potov omenjajo, z novejših časov pa imamo še preveč takih nesreč zapisanih. Tako na primer imamo zapisano, da so 1690. l. prileteli silni roji kobilic v Poljsko in Litevsko, in očividec abbe Ussans je zapisal tole: „Mrtve kobilice so ležale štiri črevlje na debelo. Žive kobilice pa so se vsedale po drevju v tolikej množini, da so se veje obešale. Dež je sicer kobilice pobil, ali potem so okužile zrak.“

Leta 1749 so ustavile kobilice vojno Karola XII., kralja švedskega, ko je bežala po izgubljenej bitki pri Poltavi. Kralj je menil, da se je vsula toča, ko je na vojno pal roj kobilic. Slišali so uže od daleč šumenje, vršanje kakor da se bliža nevihta. Ob tem šumu ni bilo slišati šumenja Črnega morja. Ljudje in konji so na čas

izgubili vid od te žive toče, ki je prišla iz tako črnega oblaka, da je solnce potemnelo. Istega leta so poplavile kobilice velik kos Evrope, in vesti s tistih časov pripovedajo o silnej nevolji, ki je po Evropi vsled tega nastopila.

Leta 1755, ko je strahoviti potres porušil Lizbono, navalili so v Portugalsko silni roji kobilic, da je bila nesreča še večja. Leta 1780 so navalile kobilice v Sedmograško v tolikej množini, da so morali vojake na pomoč poklicati. Petnajst stotin ljudij jih je šlo pobijat, a ni se poznalo skoro nič, samo hladni veter je prinesel pomoč. Naslednje pomladi je prišla nadloga zopet v deželo. Vsi kraji so se vzdignili kakor na vojsko. Izkopali so grabnov, naredili so ognjev, pričakovali so jih z ogromnimi metlami, ali vendar so kobilice opustošile polje, kakor da ni nobeden branil. Istega leta so požrle kobilice vse v Maroku, tako da so ljudje vrtali razno korenje, da niso lakote pomrli. Tudi v Indiji in Kitaju so kobilice več potov grozno škodo delale. Spominja se, da so 1735. l. v Kitaj kobilice tako se vsule, da so požrle ne samo vse poljske posetve, temveč tudi žito po žitnicah in obleko po stanovanjih.

V južnej Francoskej se dogaja, da se kobilice strašno pomnože, in najrodovitejši kraji ostanejo pusti. Francoski letopisi so zapisali cele vrste let, v katerih so kobilice nemilo pustošile. Tako so 1613. l. navalile kobilice na poljane arleške, in v osmih urah so bile vse posestve do korenine snedene, in to na prostoru 15.000 oralov. Od tu so odletele, kobilice daleč ob Roni in komorkoli so priletele, povsodi so vse opustošile. Potrosile so 45.000 frankov samo za nabiranje jajčec. Vele, da so nabrali 5 miljard in 250 miljonov jajčec ter jih v Rono vrgli. Enakih primerov omenja Francoska še mnogo. (Dalje prih).

Politične stvari.

Skupno pastirsko pismo o ljudski šoli.

Nadškofje in škofje avstrijski

vsem vernim svojih škofij

mir, pozdrav in blagoslov v Jezusu Kristusu Gospodu našem.

Je li to kaj čudnega? Ali pa so li naši nasveti pretirani, brezmerni, kakor pravijo? Kaj pa terjamo z Vami vred, preljubi v Gospodu? Terjamo, da se za katoliške otroke napravijo katoliške šole: da v njih poučujejo verni katoliški učitelji ter oskrbujejo vzgojo in pouk po naukih naše sv. vere. Tudi postava sama pravi, da je namen šole ta, da se vzgojujejo otroci nravno-versko. Če hočejo imeti te besede kak pomen, ne povedo nič drugega, kot to, da mora šola na otroke vseskozi vplivati nravno-versko, da mora biti učitelj sam nravno-versk, da mora imeti svojo nalogo in učiteljsko svojo dolžnost za nravno-versko; zadnjič, da morajo tudi knjige, ki se rabijo v šoli, služiti nravno-verski vzgoji. Tudi šolski red, pridejan k šolski postavi, priznava kot vodilno načelo za pouk, da morajo biti posamezni predmeti mej seboj v jednotni zvezi. To pa ni nič drugega, kakor da mora biti tudi veronauk z drugimi učnimi predmeti v tesni in stalni zvezi, in da se veronauku pri drugem pouku nikakor ne sme nasprotovati.

A, je li tudi v resnici tako, kakor postava in šolski red ukazujeta? Le ob kratkem hočemo opisati pravo stanje naše sedanje šole. Veronauk ni vodilni temelj in vodilno pravilo naše sedanje ljudske šole, ampak le eden izmed mnogih učnih predmetov, in še to brez potrebnega števila učnih ur. Drugi predmeti so brez vsake zveze z veronaukom in se žal pogosto lahko obravnavajo na tak način, ki ne pospešuje nravno-verske vzgoje. Verska vzgoja šolske mladine je omejena na tako pičlo mero pobožnih vaj, da se v otroških srcih ne more vzbuditi gorak verski čut. Veronauk in pobožne verske vaje niso pridržane neoviranemu cerkvenemu vodstvu, ampak podredjene so svetni oblasti kot zadnji odločilni razsodnici. Na izobraževanje učiteljev nima cerkev rekli bi nikakega vpliva, pri njihovem nastavljanju pa je čisto izključena; in tako se zgodi, da se katoliški otroci pogosto poučujejo in vzgajajo tudi od oseb, katere so katoliški veri ali tuje ali sovražne, in katerim je toraj nemogoče, da bi katoliško vzgojevale.

Lahko bi ta opis še nadaljevali, toda rečeno zadostuje popolno, da si pojasnimo nasledke, katere so napravile take šolske razmere. Spoštovanje do cerkve, ljubezen do vere, pojavi verskega življenja se zgubljajo bolj in bolj; domišljavost in prevzetnost, lahkomišljenost in površnost, zaničevanje vsake božje in človeške veljave pa silovito raste. Ali se bomo temu čudili in je li drugače mogoče, če se sicer katehet trudi po dve uri na teden, da polaga otrokom na srce strah božji in vero na resnice od Boga razodete, in da jim vceplja krščansko čednost, če pa se nasproti v več kot dvajsetih šolskih urah na teden more vplivati na otroke tako, da se versko spoznanje in versko življenje ne le ne okrepi, marveč — bodisi brez namena, bodisi z namenom — omaje? A, preljubi v Gospodu, svoje notranje žalosti pri teh razmerah ne moremo popolno in jasno izreči; nečemo vračati trdih besed, ki padajo z one strani čez nas in našo zvesto duhovščino; preveč spoštovanja imamo do Vaših otrok, kakor da bi hoteli rušiti v njihovih srcih veljavo njihovih učiteljev. A to ste iz naših besed pač povzeli: mi ne moremo dati katoliškim starišem poroštva, da se bodo njihovi otroci vzgojevali katoliško v ljudski šoli, kakeršna je sedaj in prav tako malo Vam moremo reči, da smete v tem oziru biti mirni zaradi težke vestne dolžnosti in težke svoje odgovornosti pred Bogom.

Naj nas sicer dolže, da nameravamo ljudsko omiko nazaj potisniti, veronauk na škodo drugega pouka raz-

širiti ter vednost in znanje zanemariti. Na tako obdolževanje lahko odgovorimo. Ne, motite se, porečemo svojim nasprotnikom prosto in odkrito: le naredite otroke tako modre, tako učene, tako zvedene, kakor je le hočete in morete; samo naredite je tudi bogaboječe in verne, pobožne in krepostne. Nočemo kratiti njihove izomike, njihovih vednostij: česar se bojimo, je njihova polovičarska izomika brez verske podlage, katera je stori le prevzetne, domišljave. ošabne in nezadovoljne. Zato terjamo katoliško šolo, ki nam edina daje poroštvo, da bode mladina dobila nravno-versko vzgojo, in po kateri edini bodo otroci zmožni, da porabijo svoje znanje zares v korist sebi in bližnjemu, in tako, kakor je primerno njihovemu časnemu in večnemu namenu.

Mi terjamo pa katoliško šolo tudi v imenu svobode, ustavno nam zagotovljene za našo vest. Član XIV. temeljne državne postave z dne 21. decembra 1867. se glasi: „Popolna prostost vere in vesti je vsakemu zagotovljena.“ Se li ta prostost po sedanji ljudski šoli varuje in brani? Katoliški stariši so prisiljeni svoje otroke zaupati šolam, v katerih se katoliška vera popolno preziva, izvzemši nekoliko ur veronauka. Zraven tega so drugi učni predmeti izrečno razglašeni kot popolno neodvisni od vsacega cerkvenega vpliva, kar se zdi žal skoraj kakor povabilo, naj se pouk uravna tako, da se s tem še bolj oslabi že sicer tako majhni vpliv svete cerkve na otroke, in da se razodete resnice božje izpodrivajo iz srca in življenja. Ne, ne brezverska (brezconfessionelna) in ne medverska (interconfessionelna) šola, (ki ob jednem hoče vstreči vsem veram skupaj), se ne strinja z načelom, priznavajočim svobodo vere in vesti; kakor obstoje razna veroizpovedanja jedno zraven drugega in kakor jih postava priznava prav po razločilnih njihovih posebnostih, tako to načelo dosledno zahteva tudi šolo zraven šole, razno po raznih veroizpovedanjih. Združiti vse v jedno šolo nasprotuje pravno vsem veroizpovedanjem. Vsakemu dati svoje, se more le tedaj, ako se ločijo in vravnajo posebne šole za posebna veroizpovedanja. Ali ni tedaj s strani političnih strank neznosno trinoštvo, siliti otroke k pouku, ki nasprotuje verskim načelom in verskemu prepričanju njihovih starišev? Ali pa naj le nevera uživa prostost, da se more vera in bogočastje pobijati in izpodrivati?

Mi zahtevamo le pravo prostost tudi za vero in bogočastje, in ne moremo umeti tistih, ki prostost in svobodnostne naprave tako visoko cenijo ter s tako lepimi govori proslavljajo, ki se pa le tedaj ne morejo povzdigniti do tega visokega stališča, ampak precej padejo nazaj na nizko polje prenapetosti in zatiranja, kadar se gre za vero in bogočastje. Zato kličemo vsem možem cele Avstrije, ki zares ljubijo svobodo: Nikar ne pridržujte še dalje katoliškim starišem pravice da dado svoje otroke vzgojiti po svojem verskem prepričanju! Nikar ne zatirajte svobode s tem, da jo pustite hirati neveri na ljubo! (Konec prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Višja slovenska dekliška gospodinjska šola v Ljubljani. Od predstojništva Uršulinskega samostana v Ljubljani došlo nam je sledeče naznanilo: Program. Početkom šolskega leta 1890—91 bode se v uršulinskem zavodu v Ljubljani otvorila slovenska višja dekliška gospodinjska šola, katero podpirati je tudi visoki deželni odbor Kranjske blagovoljno obljubil. Smoter te šole je: vzrasle deklice, ki so dovršile ljudsko šolo, temeljitejše, kakor je to v ljudskej šoli mogoče, izvežbati v vseh potrebnih znanostih in spretnostih, ktere zahteva stopinja sedanje neobraženosti, kakor tudi teoretično in praktično seznaniti jih z vsemi strokami in opravili domačega gospodinjstva. Da bode imela ta naprava trdno osnovo, opira se vzgojevalni načrt po vsem na podlago prave kršanske nravnosti. Poučevale se bodo deklice obširneje v poučnih predmetih ljudske šole, osobito z ozirom na praktično uporabo v življenji, poleg tega upeljale se tudi v znanstvenost literature, logike, stilistike, v pouk o umetnijah, risanji, tujih jezikov (nemški jezik, potem laški, francoski, angleški), gospodinjstva, vzgojeslovja, petja, godbe (gosli, citre, glasovir, orglje.) Deklice si morejo prisvojiti temeljito izvežbanost v vseh delih, spadajočih v žensko področje, kakor tudi dovršeno izurjenost v umetnih ženskih ročnih delih. Kurz obseza 3 letnike. V prvem letu se deklice poleg druzih predmetov seznanijo vsestransko z gospodinjskim poslovanjem v hiši: red, hišna oprava, prirejevanje, čiščenje in popravljanje perila in obleke, razsvetljava itd., drugo leto vrtnarstvo: cvetlicoreja, zelenjadoreja, sadjereja itd.; tretje leto praktično v kuhinji. Za sprejem v višjo dekliško gospodinjsko šolo se zahteva dovršeno 14—16 leto in zrelost 8 razredne ljudske šole ali pa dotična kandidatinja sè sprejemnim izpitom dokaže sposobnost za višji pouk. Mesečna plača za učila in razne stroške znaša 5 gld. Knjige se lahko večjidel izposodijo v zavodu. Opozorujemo še, da se višja dekliška šola ne otvori le za gojenke v penzijonatu, marveč vse gospice ljubljanskega mesta si lahko pridobe ustop pod zgoraj navedenimi pogoji, k čemur tudi najuljudnejše vabi predstojništvo uršulinskega samostana, katero sprejema kandidatinje in radostno podaje vsa potrebna natančniša pojasnila.

— **Po ranjcem cesarju Ferdinandu** praznovala se je minulo soboto dne 28. junija slovesna obletnica v stolni cerkvi sv. Nikolaja v Ljubljani. Milostivi knezoškof peli so črno mašo v navzočosti civilnih in vojaških dostojanstvenikov, uradnikov in mnogobrojnega občinstva.

— **Otvorjenje ljubljanskega vodovoda** vršilo se je minulo nedeljo v praznik sv. Petra in Pavla opoludne. Gospod kanonik Urbas z asistenco je prišel blagoslovit vodo k lepo izdelanem vodometu na sejmskem trgu pred staro hranilnico. Gospod Petričić izročil je vodovod ljubljanskemu mestu, župan je vodovod prevzel, pred otvorjenjem pa naprosil gospoda kanonika, da blagovoli

blagosloviti vodovod, ko se je to zgodilo otvoril je župan Grasselli vodovod s kratkim, jedernatim in daleč okrog razumljivim nagovorom, katerega je sklenil s slovensko nemško izjavo otvorjenja, po kateri je začel vodomet blizo 10 metrov visoko švigati, z Grada zadonel je strel topov, navzoča vojaška godba pa je zaigrala cesarsko pesem. Hudomušna sapa zanašala pa je takoj po otvorjenji nad vojaško godbo tako, da je bil v kratkem njen večji del moker, trobente pa polne vode. Še več vriša in bega pa je povzročila voda, ko je sapa zanesla celo ploho na desno galerijo, kjer so bile namestene odlične gospe. Pa kmalu vrtila se je sapa še dalje na okoli tako, da je skoraj vse občinstvo sprejelo nekoliko mokrote. Pri otvorjenji navzoči so bili dostojanstveniki vsih vrst z vojaškim poveljnikom fml. vitez Vatek-om, deželnim predsednikom bar. Winkler-jem in deželnim glavarjem na čelu. Popoludne ob 1. uri bil je na starem strelišči slavnostni obed, pri katerem je kmalo družba postala židane volje vsled lepega vspeha, katerega je praznoval ljubljanski mestni zastop; napitnica sledila je na napitnico skoraj do 5. ure popoludne. Načelnik vodovodnega odseka g. Ivan Hribar bil je kot prvi sprožitelj za napravo vodovoda in neumorni sodelovalec imenovan za častnega meščana ljubljanskega. Tudi mi z veseljem in ponosom pozdravljamo zgodovinski korak naprej, katerega je storila Bela Ljubljana za čas gospodarstva izključno slovenskega njenega zastopa!

— **Ravnikar-jeva spomenska plošča** razkrila se bode slovesno dne 13. julija na Vačah.

— **Odbor „Matice slovenske“**, ki je bil po volitvah občnega zbora dne 25. junija dopolnjen, zboroval je dne 26. junija in si je zbral svoje dosedanjo predsedništvo, tako, da vodstvo zopet ostane velezaslužnemu gospodu kanoniku profesorju Josipu Marn-u.

— **Stavišče za novo gledališče v Ljubljani** je deželni odbor z dokonečno kupno pogodbo sklenjeno z gosp. E. Majerjem, kupil dne 1. julija t. l. Gradba sama pričeti se more že sredi tega meseca, ker je bil konkurs za zgradbo razpisan že včeraj.

— **Gospod deželni predsednik baron Winkler** postal je tudi častni meščan mesta Radoljice in minulo soboto izročila mu je deputacija obstoječa iz gg.: župana Robleka, svetovalca Bulovca in Klinerja ter odbornika Sitiga, dotično diplomo.

— **Češki poslanec Salašek** zastopnik trgovinske zbornice Praške, strokovnjak v izdelovanji sladkorja, umrl je po daljnem bolehanji. Pokojni bil je zelo zveden in vljuden pristaš „Češkega kluba“.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Novo imenovanemu kardinalu Albinu Dunajewskemu je cesar v dvorni cerkvi sv. Avguština slovesno izročil „baret“, dalje so zaprisegli novoimenovanega cesarskega namestnika za Tirolsko Merveldta, in pa onega za Gornje-avstrijsko, barona Pouthona, tako tudi novega nadškofa dunajskega, dr. Gruš o. V nedeljo je cesar obiskal zopet grofa Kalnokya, v ponedeljek pa se je odpeljal v kopelo Gastein, kjer že cesarica z nadvojvodico Valerijo biva nekaj časa. Čuje se, da cesarica po poroki nadvojvodice Valerije nastopi daljno potovanje po morji, morebiti celo krog zemlje.

Dne 25. junija t. l. praznovala sta ministra Dunajewski in Welsersheimb desetletnico svojega poslovanja kot ministra in pri tej priliki sprejel je izrekoma minister Dunajewski od mnogo strani srčnih in v resnici zaslužnih čestitek. Ko je ta minister prevzel vodstvo finančnega ministerstva z nalogo, da odstrani državni primakljaj, moralo se je redno na leto napraviti dolga poprek za 25 milijonov, danes pa kaže državni proračun preostanka $2\frac{1}{2}$ milijonov, državna dolžna pisma imele so pred 10 leti ceno 72%, danes pa veljajo 88% in še več. Številke govore same najbolj jasno in res ne potrebujejo še pojasnil.

Štajerska. — Pri deželno-zborskih volitvah v mestih in trgih ostalo je vse pri starem, pri volitvah v kmetijskih občinah pa so tudi nemški konservativci zmagali proti kmečkemu liberalcu Poschu.

Moravska. — Pri volitvi mest in trgov bil je izvoljen pred propadli dr. vit. Meznik, v obče pa je rovanje mladočehov pripomoglo Nemcem k zmagi v treh volilnih okrajih. Slavno delovanje mladočehov za skupne narodne nasprotnike!

Nemška slavi sedaj v poplemeniški stan povzdignenega majorja Wiessmana, zmagovitega komisarja in vojskovodjo nemške v izhodni Afriki. Priredili so njemu na čast tudi obed, pri katerem je glede napitnic zvonec nosil stari vodja katoliške stranke Windhorst.

Španska. — V okraju Valencija se bolj in bolj širi kolera, vsled česar se še bolj zaperajo sosedne države proti Španski.

Bolgarska. — V nedeljo dopoludne vstrelili so k smrti obsojenega zarotnika Panica. Knez Ferdinand odpotoval je tikoma pred v Karlove toplice na Češko, kjer namerava pred ko ne diplomatičnim potom delovati na pripoznanje njegovega vladanja.

Žitna cena

v Ljubljani 30. junija 1890.

Hektoliter: pšenice domače 6 gold. 66 kr. — banaške 7 gold. — kr. turšice 5 gold. 87 kr. — soršice 4 gld. 55 kr. — rži 4 gold. 71 kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — ovsa 3 gold. 09 kr. — ajde 5 gold. 20 kr. — Krompir 3 gold. 03 kr. 100 kilogramov.

Vabilo na naročbo „Novic“.

V pomenljivem trenutku, ko stopajo naše stare, v svoji doslednosti neupogljive „Novice“ v drugo polletje svojega **48. tečaja,** stopa tudi vredništvo „Novic“ zopet pred čitatelje in naročnike lista, kateremu ni treba črkice lastne hvale, ker ga hvalijo dosti lastna, Slovencem blagonosna dela in pa vspehi, kateri se kažejo v toliko sijajnejšim svitu, ker so se časi in razmere Slovencev v minulih 47. letih prav stvarno spremenila.

Svoj čas bile so „Novice“ edini list za vse duševno delovanje našega naroda, danes bi pa mogel zadostovati za samo politično delovanje en sam dnevnik primerno velike oblike samo tedaj, ako bi vredovanje imelo svoje stalne in spretne sodelovalce po vsih posameznih pokrajnah slovenskih.

„Novice“ ne merijo tako daleč, da bi kot tednik s skromnim obsegom mogle zadostovati vsem velikim zahtevam, katere se stavljajo danes velikemu političnemu listu.

„Novice“ vstajajo tednik, ki prinaša čitateljem svojim, kakor od nekdaj, navodila gospodarsko podučno in kratkočasno berilo, poglavitno pa izmed političnega življenja v prvi vrsti v posnetku vse one novice, ki zadevajo nas Slovence, vrh tega pa tudi vse imenitnejše dogodbe obširnega sveta. — Izmed domačih političnih novic ozirajo se „Novice“ posebno na delovanje slovenskih zastopnikov v deželnih zborih in pa v državnemu zboru.

Te vrste novic prinaša naš list neposredno iz najbolj podučenih virov s tako nadrobnostjo in z ono razsodnostjo, katera je mogoča samo v prvi vrsti vdeleženim močem pri tem delovanji.

Čitatelji „Novic“ dobivajo toraj nekaljena in nepristranska poročila, katerim je vtisnjen pečat resničnosti in vrh tega namen, vse slovenske politike vzdržati v slogi, ker stare skušnje in tudi najnovejše dogodbe pričajo nam, da nam edino le sloga podaja ključ k povolnim vspehom za narod naš.

Prijateljem svojim obetamo toraj edino le, da se „Novice“ vedno le in enako strogo drže svojega starega vodila; „Vse za vero, dom, cesarja!“ pri tem pa se stanovitno izogibajo osebnih pravd, ker nas skušnja uči, da se iz teh rodé prepiri in nesloge o našem složnega delovanja tako potrebnem taboru.

Z gorko zahvalo, katero izrekamo svojim prijateljskim podpornikom in sodelovalcem, sklepamo enako gorko prošnjo, naj ostanejo „Novicam“ še dalje prijazno naklonjeni.

Čitatelje naše, ki so stali do sedaj zunaj vrst naročnikov, naprosimo, da se vstopijo v vrsto naročnikov, ako so jih zadovolila naša načela in za malo plačilo vsak teden podajano jim mnogovrstno gradivo.

Svoje vabilo sklepamo z žéljo, da se krog Noviškega delovanja bolj in bolj širi, tako da v mnogobrojni družbi praznujemo v par letih 50. letnico prvega slovenskega lista.

„Novice“ stanejo

po pošti prejemane	za celo leto 4 gld. — kr.,	za pol leta 2 gld. 10 kr.,	za četrt leta 1 gld. 10 kr.
v tiskarni „ „ „ „	3 „ 40 „	za „ „ 1 „ 70 „	za „ „ — „ 90 „

Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo „Novice“ na leto za en gold. ceneje, ako ne prejemajo „Kmetovalca“.

Za prinašanje na dom v Ljubljani po 40 kr. na leto več.

Naročnina naj se po najcenejši poti poštnih nakaznic pošilja pod naslovom Blasnikove tiskarne v Ljubljani.

Vredništvo in opravništvo „Novic“.

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.